

BOOKS

Liviu Groza, *Influența franceză asupra frazeologiei românești. Studiu și dicționar*, București, Editura Universității din București, 2021, 283 p. (Lingvistică/Lingua)

Pour commencer, comme l'auteur le précise dans la première partie (*Cuvânt-înainte*), le volume que nous présentons constitue « o încercare de a descrie cvasiexhaustiv influența limbii franceze asupra frazeologiei limbii române de la începuturile manifestării sale până astăzi ».

Pour ce qui est de sa structure, ce nouveau livre de l'auteur contient deux grandes parties. Liviu Groza explique que, dans la première partie, sont présentées les principales étapes de l'influence française sur la phraséologie roumaine, en relatant les conditions historiques, sociales et linguistiques qui ont favorisé ce phénomène. Il s'agit plus précisément d'une anthologie qui met en évidence des études menées sur l'influence de la langue française sur la phraséologie roumaine, contributions que l'auteur a entreprises et publiées au cours des dernières décennies.

Dans la deuxième partie de l'ouvrage, comme nous l'annonce également le titre, nous pouvons retrouver un dictionnaire rédigé du point de vue étymologique des unités phraséologiques d'origine française, utilisées plus ou moins fréquemment dans la langue roumaine.

L'explication de la signification de chaque unité phraséologique est accompagnée d'indications quant à l'origine de ces dernières, tout comme de leur évolution en ce qui concerne la forme et le sens. Leur fréquence d'usage est richement illustrée à l'aide de citations d'auteurs roumains ou de renvois à des dictionnaires de langue roumaine.

Dans la première partie que nous avons mentionnée précédemment, Liviu Groza offre des explications concernant le rôle majeur qu'a joué la langue française dans la formation moderne de la langue

roumaine, de point de vue lexical, mais plus particulièrement phraséologique.

Même si les facteurs historiques, politiques, économiques, sociaux, etc. sont évoqués à chaque fois, force est de constater que le processus de modernisation, de façon immédiate et évidente, a été de nature linguistique.

L'auteur précise que la tentation à l'assimilation, « indirect prin intermediul altor limbi neromanice, dar și a creării unor modele frazeologice moderne de proveniență franceză s-a manifestat cu mult timp înaintea exercitării masive a influenței franceze asupra limbii, culturii și societății românești. În acest amplu proces de modernizare, cu precădere a lexicului și a frazeologiei românești, au fost implicate atât limba latină, cât și limba italiană. Multe cuvinte, dar și expresii frazeologice, se apropie ca formă de tiparele din latină sau din italiană, însă din punctul de vedere al sensului și al utilizării în limbă sunt tributare francezei » (p. 9).

L'influence française est tout d'abord indirecte, influençant le roumain par le biais d'autres langues, avant de devenir directe à partir du XVIIIe siècle par contacts avec les locuteurs natifs français. À partir de ce constat, nous pouvons alors délimiter quatre périodes : « perioada apariției rudimentelor modernizării frazeologiei românești (sfârșitul sec. al XVII, sec. al XVIII-lea), perioada de tranziție (1780-1830), perioada acceptării definitive a influenței franceze (1830-1920), stabilizarea și consolidarea influenței franceze (după 1920) » (p. 9).

La deuxième partie principale de l'ouvrage, *Dictionar de expresii și locuțiuni frazeologice din limba română de proveniență franceză* (p. 45-274), commence avec une remarque de Liviu Groza qui explique la structure de celui-ci. Pour faciliter

la compréhension, le linguiste roumain a tout d'abord dressé une liste *des abréviations* utilisées dans le lexique de ce véritable dictionnaire phraséologique et étymologique.

À l'aide des exemples donnés, l'auteur présente la manière dont l'influence française « s-a exercitat, cu precădere prin calc frazeologic, asupra fondului modern al frazeologiei românești. Dictionarul este mai mult o schiță și poate fi completat ulterior » (p. 45).

En plus de cela, Liviu Groza précise que l'identification exacte du modèle phraséologique français assimilé par le roumain représente un parcours compliqué et laborieux, puisque les dictionnaires français « nu atribuie statutul de unitate frazeologică tuturor combinațiilor de cuvinte reperabile în română care pot avea echivalente frazeologice în franceză. De exemplu, *a zice un compliment* sau *a cere acordul* pot avea în franceză doar din punct de vedere virtual echivalentele **dire un compliment*, respectiv *demander l'accord*, îmbinările de cuvinte acceptate de uzul acestei limbi fiind *faire un compliment* și *se trouver d'accord avec, demeurer d'accord* » (p. 45-46).

Le linguiste roumain nous explique que pour établir le modèle phraséologique initial du français, il est nécessaire de se rapporter au TLFi, un ouvrage dans lequel sont illustrés les locutions, expressions, syntagmes et différentes constructions.

Afin de rendre la lecture plus facile, les mots répertoriés sont ordonnés alphabétiquement, sur pas moins de deux cent vingt-cinq pages (p. 49-274). La liste lexicale commence avec le mot *abis* « livr. *A săpa un abis între...* (fr. *creuser un abîme entre...*) 'a crea o diferență, un obstacol insurmontabil' (...); var. *A săpa o propastie între...* Al doilea termen al unității frazeologice franțuzești, *abîme*, a putut fi tradus prin rom. *prăpastie*, simțit ca mai puțin

livresc, probabil și sub influența altor expresii, de felul *a fi pe sau la marginea prăpastiei* 'a se afla într-un moment critic, gata de a cădea într-o nenorocire' sau *a duce, a împinge pe cineva, în prăpastie, în marginea prăpastiei* 'a face (ca cineva) să ajungă într-o situație dezastruoasă (și fără ieșire), la pierire' » (p. 49).

Le mot suivant *abnegație/abnegațiune* est enregistré avec trois significations romanesques : « *livr. A face abnegație de ceva* (fr. *faire abnégation de quelque chose*) 'a renunța la ceva' (...); *livr. A face abnegație de sine* (fr. *faire abnégation de soi*) 'a renunța total în favoarea altuia' (...); *livr. A fi sublim de abnegațiune* (fr. *être sublime d'abnégation*) 'conduită care atinge o mare valoare morală' » (p. 49).

La série continue avec les lexèmes: *abstracție/abstracțiune* « *A face abstracție de ceva* (fr. *faire abstraction d'une chose*, cf. it. *fare astrazione da qualcosa*) 'a nu ține seama de un lucru, a-l ignora' » (p. 50); *absurd* « *A reduce la absurd* (fr. *reduire à l'absurde*, cf. it. *ridurre all' absurdo*) 'a face ca ceva să devină absurd' » (p. 50); *abuz* « *Abuz de încredere* (fr. *abus de confiance*, cf. it. *abuso di fiducia*) 'delict care constă în înșelarea încrederii cuiva' (...); *Abuz de putere* (fr. *abus de pouvoir*, cf. it. *abuso di potere*) 'delict constând în depășirea sarcinilor de serviciu, în folosirea puterii în mod excesiv' » (p. 50); *ac* « *La patru ace* (fr. *à quatre épingle*) 'a fi foarte îngrijit în ceea ce privește îmbrăcămintea' (...); *Viraj în ac de păr* (fr. *virage en épingle à cheveux*) 'un viraj foarte strâns' » (p. 51); *accent* « *A pune accentul pe...* (fr. *mettre l'accent sur...*, cf. it. *porre l'accento su qualcosa*) 'a scoate în relief ceva, a da atenție deosebită unui aspect particular' » (p. 51); *acces* avec deux acceptions: 1. « *Cale, drum, mijloc de acces* (fr. *voie d'accès, moyen d'accès*, cf. it.

starda d'accesso) 'care permite ajungerea într-un anumit loc' (...) 2. *Acces de febră, de tuse, de frică, de furie* (fr. *accès de fièvre, de toux, de peur, de colère*) 'manifestare violentă și trecătoare a unei afecțiuni fizice sau psihice' » (p. 52); *acord* « *De comun acord* (fr. *d'un commun accord*) 'a ajunge la o înțelegere, la un consens' (...); *A cădea de acord* (fr. *tomber d'accord*) 'în perfectă înțelegere' *A pune de acord* (fr. *mettre d'accord des adversaires*, cf. it. *mettersi d'accordo*) 'a împăca adversarii între ei' (...) *A fi de acord* (fr. *être d'accord*, cf. it. *essere d'accordo*) 'a avea aceeași părere' (...); *A se pune de acord* (fr. *se mettre d'accord*, cf. it. *mettersi d'accordo*) 'a ajunge la aceeași părere' » (p. 52-53).

D'autres mots qui respectent le même modèle d'analyse sont : *act, activ, acțiune, adevăr, adeziune, adio, admirație, adresă, aer, afacere, afară, afiș, afluență, afront, agent, alarmă, altar, aluzie, amendă, amor, amprentă, an, analiză, anchetă, anticameră, antipod, anvergură, aparentă, apă, aproape, apropiere, arbitru, arbore, apărare, apel, apologie, apre, arc, arenă, armă, artă, articol, artificiu, asediu, asentiment, asociație/asociațiune, atașat, atelier, atenție/atențiune, atitudine, audiență, audiție, augur, aur, autor, autoritate, auxiliar, aval, avans, aventură, aviz, avocat, axă et azil.*

La série suivante contient les lexèmes : *bagaj, baghetă, baie, bal, balanță, balon, ban, bandă, baricadă, barieră, baston, bază, băiat, bărbat v. om beguin, beneficiu, bilanț, bilet, blam, bloc, bolnav, bombă, bord, bosă, botez, braț, brio, buletă, bun, burete, busolă, butoi et buzunar.*

La liste des mots continue avec : *cabinet, cadru, caiet, cal, calcul, cald, cale, calitate, cameră, campanie, campion, candidatură, cantona, cap, capă, capot, carieră, carne, carte, cartier, casă, cauză, ca-valer, caz, cădea, călătorie, căpitan,*

căsătorie, centru, cerc, ceremonie, cerere, cerneală, cheie, cheltuială, chestiune, chintă, cifră, cineva, circulație, circumstanță, civilitate, câmp, cântec, clacă, clar, clasă, coadă, coastă, chetă, comentariu, comic, companie, competență/competință, competiție, complet, complex, complice, compliment, comunicație, con, concediu, concesiune, concurs, conferință, confesiune, confidentă, confiență, conivență, conjectură, consecință, considerație, consiliu, consitență, conspirație, cont, contact, conținut, contra, contradicție, contrast, contribuție, convicție, convorbire, copil, cordon, corecțiune, corn, corp, cort, cortină, cot, credit, crimă, critică, criză, cucerire, cuib, culoare, culpabil, cunoștință, curaj, curent, curiozitate, curs, curte, cutie et cuvânt.

En ce qui concerne les lexèmes avec la lettre *D*, l'auteur présente : *datorie, debut, decor, declarație, dedesubt, definiție, deformație, deliciu, delict, demers, demn, demnitate, departe, depozit, depozițar, deriziune, desuetudine, descifra, despuia, detaliu, deturnare, dezbrăca, diametral, diapazon, dificultate, dilemă, diligență, dinte, discredit, discurs, discuție, disponibilitate, dispoziție, distanță, divergență, diversiune, divorț, dizgrație, damă/doamnă, dovadă, drapel, drept, dreptate, drum, duh et duș.*

Ensuite, dans la série commençant par la lettre *E*, sont illustrés les mots : *ecou, ecran, efect, egal, egidă, element, eliminare, elită, elogiu, epidemie, epocă, eroare, escortă, etalaj, etapă, eternitate, evaziune, eveniment, evidentă, examen, excelență, excepție, exces, exclusivitate, excursie, exercițiu, exergă, expectativă, expozeu, extract, extrem et, le dernier, extremă.*

La partie qui suit contient les expressions avec les mots : *facultate, falită, fapt, far, farsă, fason, față, favoare, febră, femeie, festivități, fiasco, figură, fine, fișă,*

floare, fluiet, foaie, foc, focar, fond, formalitate, foarte, forță, fotografie, fotoliu, frică, friscă, front, frontieră, funcție, fundament, funeralii, furculiță, furoare et furtună.

En ce qui concerne le *G*, le livre traite les lexèmes des plusieurs syntagmes : *gafă, gaj, garanție, gardă, genuflexiune, gest, gheață, glisadă, glorie, grad, grație, grațiozitate, grădină, greșeală, grevă, grimasă et gust.*

Liviu Groza mentionne aussi les mots commençant par *H* (*halt, hiat, hârtie et hotărât*) qui sont certaines expressions ; les lexèmes commençant par *I* (*idee, iluzie, importanță, impresie, imputare, inamic, index, informație, inimă, instinct, instrument, interes, interpret, interval, ipoteză, ironie et istorie*) et des mots de la catégorie du *Î* (*înălțime, închide, înger, însărcinat, întorsătură et întrebare*).

Pour le *J*, l'auteur analyse les structures de : *joc, juca, judecată, judecător, jug, june, jurnal et justiție*, ensuite, pour les mots commençant par *L*, il choisit : *lacrimă, laps, larg, latitudine, laur, lecție, lege, libertate, licență, linie, lipsă, listă, literatură, literă, livret, loc, logică, lovitură, lua, lucrare, lumină, lunetă, lup, lupă, luptă, lustru et lux.*

L'ouvrage contient aussi les expressions des mots qui commencent avec la lettre *M* : *maestru, magie, mandat, manie, marcă, mare, martor, masă, mască, mașină, materie, mânușă, măsură, măturător, meci, meditație, membru, mențiune, merit, minut, mișcare, mizerie, mână, moarte, mobilizare, modă, moment, monedă, monștru, morală, mulțumire, munte et muzică.*

La liste continue avec une analyse des lexèmes : *naștere, natură, naufragiu, navetă, neant, necaz, necesitate, necunoscută, nedumerire, negru, nimic, nisip, nivel, noapte, nod, notă, notorietate, număr, nume et nuvelă.*

Pour la série des mots commençant par *O*, Liviu Groza met en évidence les mots : *obiect, observație, obstrucție, ocazie, ochi, ofertă, oficiu, om, omagiu, onoare, opinie, opoziție, oraș, orațiune, oră, ordin, ordinar, ordine* et *ovație*.

En ce qui concerne les lexèmes commençant avec la lettre *P*, on peut remarquer la richesse lexicale : *pace, pachet, pact, paf, pagină, paie, panaceu, paradă, paralelă, paranteză, pardon, pariu, parolă, parte, partidă, partizan, pas, pasă, pasăre, pasiune, pat, pată, patru, păcat, periplu, perspectivă, piatră, picior, pedestal, piesă, pivot, placă, plan, plăcere, plângere, poartă, pod, politețe, politică, poliță, port, postură, povestire, poza, poziție, practică, precauție, precedent, predilecție, premiu, prerogative, presă, prestație, pretenție, pretext, prezent, prezență, primă, principiu, prinț, prințesă, privire, priză, probabilitate, probă, proces, profesie, profit, progres, proiect, promoție, propoziție, proporție, propriu, propunere, prestație, protecție, public, publicitate, puls, punct, puncte et purtător*.

Pour le *R*, nous pouvons voir les différentes utilisations en contexte et les explications des mots : *rampă, ranchiună, rang, rațiune, ravagiu, rază, răspundere, rău, război, reacție, rece, rechizitoriu, reclamă, record, recunoștință, recurs, reformă, rege, registru, regulă, relație, relief, remarcă, remorcă, reparație, replică, reputație, rescript, resort, respect, retragere, redevere, revelație, revers, revistă, revizie, rezervă, rezon, rezultat, ridicol, rigoare, risc, rivaliza, rând, răs, rol, rond, roman, ruină, ruj* et *rupe*.

Ensuite, pour la catégorie des mots commençant avec la lettre *S*, il s'agit de mots tels que : *sacrificiu, sală, salon, sarcină, satisfacție, sânge, scară, scenă, scop,*

scrisoare, scrupul, scrutin, scuză, secol, secret, secretar, selecție, semn, semnal, semnala, sens, senzație, separație, serată, serie, serios, sferă, sfârși, simț, siestă, sondaj, spate, specie, spectacol, spirit, standard, stare, staționar, stațiune, stâlp, străin, strigăt, struț, suarea, subsecretar, succes, sufragiu, sumă, supapă, surdină, sus et *suspens*.

Dans la partie finale de ce dictionnaire, l'auteur traite les unités phraséologiques des mots : *șah, școală, ședință, șef* et *șurub*; d'autres sont : *tablă, tablou, talent, talie, tangentă, tapaj, tapet, tapiserie, taxa, tăcere, teatru, telegrafie, temperatură, tenta, teren, termen, timp, titlul, toaletă, toast, ton, tor(d), tot, tradiție, trafic, tribunal, tragic, tramă, trata, transporta, trăsătură, trece, tren, trombă, tur, turn, turneu, turnură* et, les derniers : *țigară, țintă, ținută* et *țipăt*; *uitare, umbră, unanim, unghi, unison, urbanitate, ureche, ușă, uvertură, uz, uzură, vag, val, valoare, vanitate, vară, vas, vâl, vârstă, vedere, verdict, versat, vervă, viață, viciu, victorie, vioară, violare, viu, voce, voeu, vogă, vorbă; zbor, zero, zgomot, zi* et *zonă*.

À la fin de l'ouvrage, le linguiste roumain a mis à la disposition des lecteurs une liste des *Abrevieri lexicografice* (p. 275) qui continue avec *Referințe bibliografice* (p. 276-278) et *Surse* (p. 278-283).

Tout au long de ce volume, nous avons remarqué le choix pertinent des exemples, la constitution des unités phraséologiques, l'analyse objective ainsi que la mise en page exemplaire qui facilite la lecture et éveille la curiosité des lecteurs, qu'ils soient spécialistes, passionnés ou même néophytes.

Nous avons eu le plaisir de parcourir avec curiosité ce livre très intéressant, plaisant et docte à la fois, qui nous a permis de découvrir des mots et des signifi-

cations particulières que nous retrouvons parfois dans la langue actuelle, et qui proviennent en réalité du français.

En tenant compte des aspects relevés, nous considérons que le contenu de ce volume s'avère très utile pour les spécialistes préoccupés de l'influence du français sur la phraséologie roumaine, pour les étudiants qui suivent un apprentissage approfondi en linguistique et pour

les doctorants qui traitent des sujets de linguistique et de langue roumaine contemporaine.

En tenant compte des aspects relevés, nous considérons que les informations d'ordre phraséologique contenues dans ce volume sont très utiles pour ceux qui sont intéressés par les faits de langue appartenant aux patrimoines linguistiques français et roumain.

DENISA TOUT

*Docteur ès lettres en linguistique roumaine,
Université Babeş-Bolyai & Université de
Médecine et Pharmacie « Iuliu Haţieganu » ,
Cluj-Napoca, Roumanie
Email : denisa.tout@ubbcluj.ro*